

blanda

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE BLANES

PREU: 500 pta.

RECERQUES

- **Carles Bas i Peyred.** *Records de la pesca d'ahir*
- **Josep Bota-Gibert.** *En el centenari d'Àngel Planells*
- **Montserrat Casas i Miranda.**
Els efectes del turisme a la Vila de Blanes
- **Miquel Àngel Ferrés i Fluvà.**
Des de la Parròquia de Santa Maria
- **Pau Gerez i Alum.** *Roig i Jalpí.*
Deu anys d'un homenatge; una explicació
- **Susanna Manzano i Antoni Reyes.**
El programa municipal d'excavacions arqueològiques
- **Josep Maria Pons i Guri.**
A l'entorn d'una carta de poblament de la Vila de Blanes
- **Dossier: Vida artística a Blanes en els últims 20 anys**
Quim Serrano i Bou. *Un exercici de memòria*
Antonio Selvaggi. *Les preguntes són les respostes.*
De què estem parlant quan parlem d'art a Blanes
- **Isidre Serra i Cervantes.**
L'evolució del paisatge blanenc en el període 1861-1998
- **Josep Trias i Figueras.** *"La herencia de la lepra"*
Una comunicació de 1906 del metge blanenc Miquel Balvey i Bas
- **Pep Vila i Medinyà.**
Papers de Joaquim Ruyra

PRESENTACIONS

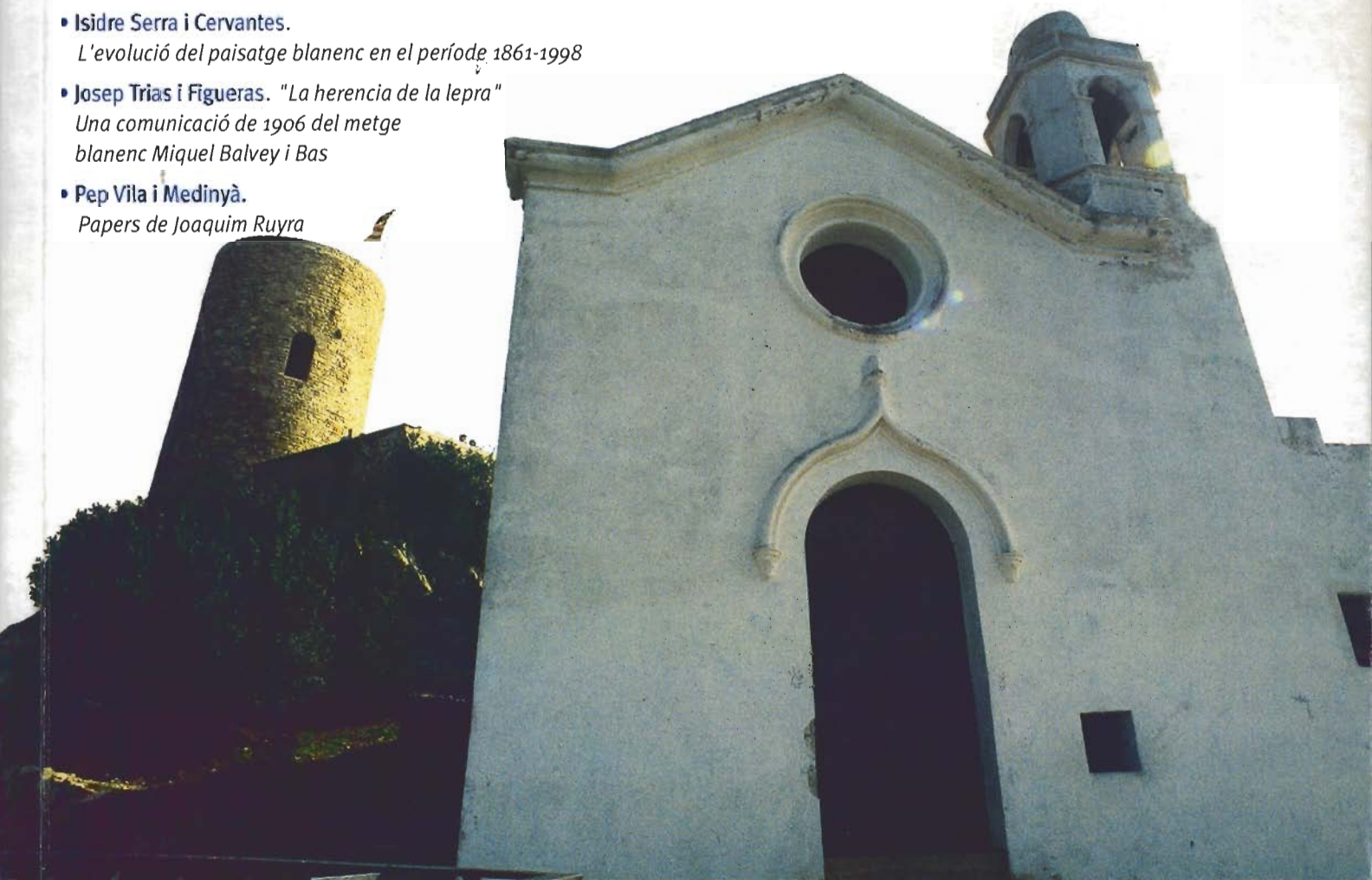
- *Presentació de l'Il·ltre. Alcalde de Blanes*
Ramon Ramos i Argimón
- *Presentació del Sr. Regidor responsable de l'Arxiu*
Josep Trias i Figueras

NOTÍCIES DE L'ARXIU

- *Breu Noticiari de l'Arxiu*
- *L'hemeroteca de l'Arxiu Municipal*
- *Donacions i cessions 2001*

BIBLIOGRAFIA

- *Novetats bibliogràfiques amb informació de Blanes*

(...) I de la mateixa manera que he tingut una cura extrema en el registre i conservació dels documents de la Cúria, l'he tinguda també amb els meus papers privats, la meua memòria és bona però no solament tinc al meu estudi llibres que me la refresquen, sinó que hi guarde armaris plens de notes i de cartes enviades o rebudes, tot ordenat en calaixos i lleixes, ben lligat i fàcil de trobar, quan puc dedicar-hi alguna estona encara trobe gust a ser el meu propi arxiver i el meu propi secretari privat. (...).

Borja Papa de Joan F. Mira

Edita: Ajuntament de Blanes - Arxiu Municipal de Blanes

Regidor responsable: Josep Trias i Figueras

Coordinació: Arxiu Municipal de Blanes
(Antoni Reyes i Valent i Joaquim Roura i Roger)

Textos no signats: Arxiu Municipal de Blanes
(Antoni Reyes i Valent)

Impressió: Indústria Gràfica Montserrat, s.a.

Dipòsit Legal: GI-I 126-98

Assessorament lingüístic:
Servei Municipal de Català (Elisa Sola i Ramos)

Fotografia portada: Patronat Municipal de Turisme

Disseny logotip de l'Arxiu: Pepe Álvarez

Mapa de contraportada: Anna Palmada (Geògrafa)

Agraïm l'assessorament tècnic i la col·laboració de:
Dept. de Recursos Tecnològics de l'Ajuntament de Blanes

Blanda es pot adquirir als següents llocs:

Libreries:	Bitlloch	Espigulé	Segura
	Blanes II	Laia	La Piona (Malgrà)
	Campany	La Plantera	La Llopa (Calella)
	Costa Brava	Llibresca	Llibreria 22 (Giro)
	El Cel	Maves	
	Enric	Sant Jordi	

*Els articles signats són responsabilitat de les persones que els signen.
Les opinions que s'hi expressen no reflecteixen necessàriament el punt de vista dels editors de la publicació.

Roig i Jalpí. Deu anys d'un homenatge; una explicació

P A U G E R E Z I A L U M

Ja fa uns deu anys que l'Excel·lentíssim Ajuntament de Palafolls em va fer encarregat d'una recerca de caràcter històric-biogràfic sobre la figura del cronista reial Joan Gaspar Roig i Jalpí (1624-1691), coincidint amb el tres-cents aniversari de la seva mort. El context era, parlo de memòria, l'adquisició per a serveis del poble del mas que havia estat de la família de l'esmentat cronista; la inauguració del carrer que duia fins a aquell paratge; la d'una mena de mural-monòlit de Selvaggi en el començament d'aquest vial i una exposició sobre la vida, les obres i l'època de Roig i Jalpí. Durant la Festa Major del poble maresmenc també es representà una peça de teatre basada en el personatge que ens ocupa. En fi, un munt d'activitats destinades a recuperar la memòria -jo diria que perduda- del cronista dels darrers Àustries. De passada, el consistori es feia una mica seu el blanenc Roig i Jalpí.

PAU GEREZ I ALUM

L'impenitent germà de Roig i Jalpí

*Biografia autògrafa
de Gaspar de Palafolls (1620-1692)*

EDICIONS DEL ROIG

Com a resultat de l'esmentada recerca, vaig aconseguir un considerable volum d'informació; un munt de paperassa feixuga i avorrida per a la majoria dels mortals que, a primer cop d'ull, es mostrava manifestament indigesta. Presentada als mandataris i constatada la seva insípidesa, consideraren que calia dur-la a la impremta d'una forma més comestible. Se'ls va ocórrer que una bona manera de fer-ho era novel·ladament. D'aquesta decisió en sortí una mena de llibret no gaire llarg que, si més no, donava una visió general de la qüestió i s'assemblava a una novel·la.

Passats gairebé tres il·lustres, dues preguntes em vénen al cap, preguntes a les quals intentaré donar resposta al llarg d'aquest article:

- 1- Per què Palafolls i no Blanes commemorà el tres-cents aniversari de la mort del cronista?
- 2- Què puc fer amb tot aquest paperam?

I - Podia ser el cas que Roig i Jalpí hagués nascut a Palafolls. Que el mas Roig de Palafolls va ser el lloc de naixement o, utilitzant un terme menys compromès, d'origen de Joan Gaspar Roig i Jalpí és un fet bastant creïble, sobretot per les pròpies paraules de Roig i Jalpí: "...posee oi el sr. Francisco Sala y Alemany el Mas Roig, solar antiguo de mi casa en dicho término de Palafolls..." (Roig i Jalpí: *Libro donde por abecedario...* pg. 294). Aquesta afirmació podria avalar la que podríem anomenar hipòtesi de la **vila nadiua** com a resposta a la primera pregunta. La seva partida baptismal, però, és al Tom V de *baptismes, comensant a 20 de febrer de 1616 fins a 13 -oct- 1638*, de la rectoria de Blanes. Si considerem els llibres de baptismes com els precursors del Registre Civil, podem dir, doncs, que va ser "enregistrat" a Blanes i no pas a Palafolls. Fixem-nos, arribats a aquest punt de l'argumentació, en un fet significatiu més o menys actual; fins fa pocs anys tots els nascuts a l'hospital J. Trueta de Girona eren inscrits al registre de Sant Gregori, municipi en el terme del qual es troba la residència hospitalària. Aquesta decisió administrativa duia a la paradoxa que un poble de pocs habitants tenia la taxa de natalitat més important de tota la província; un demògraf inexpert podria fàcilment concloure que les aigües del Llémena són altament fertilitzants. La inscripció en un paper no és suficient, com veiem. Tampoc no és suficient l'abundosa bibliografia que el fa natural de Blanes:

"Nació en la Villa de Blanes...". *Diccionario Universal de Historia y Geografia*, vols. VI-VII. Madrid. Biblioteca Nacional, 1855.

"Natural de la Villa de Blanes...". Torres i Amat, F.: *Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los Escritores Catalanes*. Barcelona. Ed. Curial, 1836.

"Nato a Blanes...". Roberti, J. M.: *Disegno storico...* Vol. II. Roma, 1908.

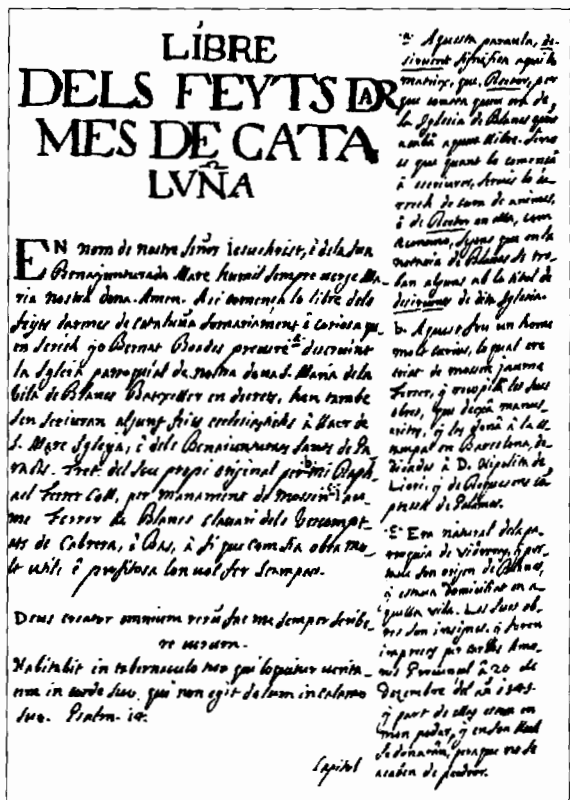
"Nasqué a la vila de Blanes...". Pròleg al *Lybre de Feyts d'armes...* atribuït a Bernat Boades. Barcelona. Ed. Barcino, 1945.

"Blanes -Gerona-, 11-VI-1624...". *Diccionario de historia eclesiástica de España*. Vol III. Madrid. CSIC, 1973.

"Nascut a Blanes...". Riquer, Comas i Molas: *Historia de la Literatura Catalana. La Decadència*. Barcelona. Ariel, 1986.

A més de l'entrada corresponent de diverses enciclopèdies generals.

Entre altres coses, aquesta llista no és suficient perquè pot reproduir un error o una creença pel conegut sistema de còpia irreflexiva-incontrastada "ARQ". Part de la fama del cronista li ve, precisament, perquè la creença en l'existència i la veracitat de les fonts que ell deia que havia consultat es perpetuà al llarg de més de dos-cents anys. L'argument d'autoritat avui en dia encara és molt fort. Precisament, parlant d'autoritats, Fèlix Torres i Amat, els autors del *Diccionario de historia eclesiástica de España* i els del *Diccionario Universal de Historia y Geografia*, diuen que Roig i Jalpí morí en el seu convent de Barcelona i, en canvi, Miquel Coll i Alentorn diu que va morir a Manresa. Podem

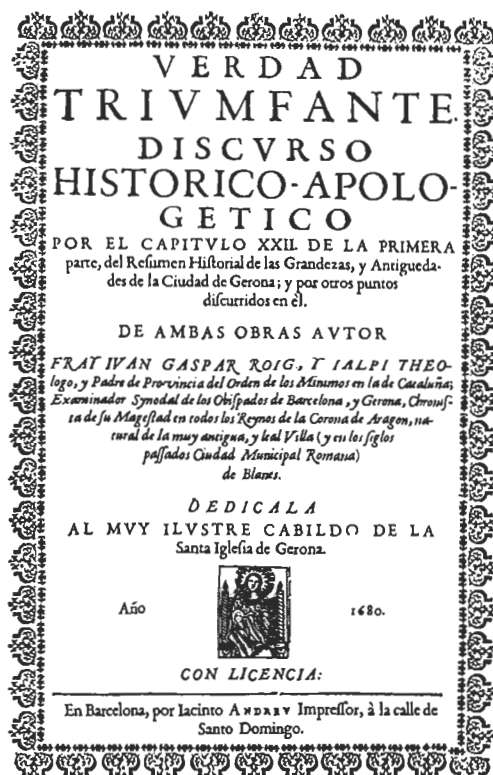

pensar que els primers feien referència a la província, en desgreuge seu, però el que no té perdó de Déu és que el *Diccionario Universal*... digui que morí el 1731 (107 anys!). En fi, parlant de Roig i Jalpí sempre hem de prendre'ns les coses amb precaució.

Que Roig i Jalpí pertanyia a una rica família es pot comprovar fàcilment donant una ullada a la documentació notarial conservada a l'Arxiu Fidel Fita d'Arenys de Mar. A més, un oncle seu, Joan Pau March i Jalpí, el qual li va fer de pare, era catedràtic d'anatomia a la Universitat de Barcelona i conseller en cap d'aquesta mateixa ciutat. Un cosí germà de la seva mare, Joan Baptista Borrell, també era catedràtic de medicina i, igualment, conseller de la ciutat. Dalmau de Mur, en el seu *Resumen historial*..., ens diu que Roig i Jalpí "socorria (als amants de la història) para sus gastos con cantidades considerables". Dades com aquestes ens poden fer pensar que la tria pel seu bateig de la pila baptismal del palau dels Vescomtes de Cabrera a Blanes podia venir condicionada per un alè de prestigi. La regressió territorial de la vila de Palafolls¹ pot apuntar en aquesta direcció; podríem anomenar aquesta explicació com la **hipòtesi del prestigi**. També cal considerar que la família Roig-Jalpí, si comptava amb tants recursos, bé podria tenir possessions a la pròpia vila de Blanes, dada que no coneixem i que el propi Roig i Jalpí, pel que sabem, no comenta en els seus escrits; aquesta es podria anomenar la **hipòtesi de la segona residència**.

Però, és clar, tot això són suposicions, no arguments de pes.

El que no és una suposició és que Palafolls i no pas Blanes li dedicà, com hem dit, un seguit d'homenatges l'any 1991. Conèixer la personalitat de Roig i Jalpí ens pot donar pistes sobre l'assumpte. Als qui no sàpiguen res d'ell -dit sia de passada, hi ha un cèntric carrer de Blanes que porta el seu nom- i els faci mandra agafar el volum corresponent de l'enciclopèdia, els podem dir que no és conegut per haver estat un dels cronistes oficials de Carles II i per haver escrit un munt de llibres de sants, d'Història i de Geografia local, sinó perquè va redactar algunes cròniques medievals falses per a donar suport a les seves afirmacions històriques. Una d'aquestes cròniques l'atribuí a Bernat Boades -nom, també, d'un carrer de Blanes-, pretesament conservada per Jaume Ferrer -també nom d'un carrer de Blanes- i que passà per ser la primera crònica que va fer esment a un munt de llegendes catalanesⁱⁱⁱ tingudes per originals d'aquell fals cronista Boades des del segle XVII fins al XX, vers els anys quaranta quan es descobrí la falsedat d'aquesta font^{iv}. També va fer ús de falses cròniques per a convèncer al prohoms blanenc Nicolau Roure i Fornaca -nom, novament, d'un carrer de Blanes- per tal que aportés la influència necessària per a crear la nostra *Festa Major Petita* en honor d'uns sants gairebé desconeguts al seu temps (Sant Bonós i Maximia -nom de carrer blanenc i també de cèntrica fornícula-). L'hagiografia d'aquests darrers sants i d'alguns altres, que deia Roig i Jalpí havia consultat del cronicó de Boades, del de Liberato i del d'Hubert, no era més que un compendi d'invencions afegides a les escasses dades que hom podia trobar als martirologis i santorals tradicionals. Quan explicava la història dels pobles -com el de Blanes- no tenia cap problema per a citar les seves especials fonts, fet que ens posa contínuament en la tessitura de pensar fins a quin punt són veritat o

no les seves línies. No va ser original en aquest art inventiu, de fet gairebé sembla un corrent literari de l'època. Resulta divertit presenciar les lluites epistolars entre diversos cronistes contemporanis -ell mateix i d'altres- defensant o atacant una determinada dada històrica d'un determinat lloc bo i fent contínues i serioses referències a fonts inventades; per exemple si Carlemany va entrar a Girona en persona o no, o si els esmentats sants Bonós i Maximià eren de Blanes, d'Arjona o de Mequinença (tres de les poblacions que se'ls disputaven aleshores). Era tan vehement en la seva tasca com a escriptor que tot i que patí un atac apoplèctic que li deixà inutilitzada la part dreta del seu cos, aprengué a escriure amb la mà esquerra i continuà publicant obres i escrivint històries -inventades o no-. Amb un currículum com aquest, quin consistori s'atreveria a muntar-li un homenatge?

La pregunta continua en peu: per què Palafolls? Vist que ni la hipòtesi de la vila nadiua, ni la de la del prestigi, ni la de la segona residència no són ara per ara contrastables, només ens queda pensar que la vinculació biogràfica del personatge amb la població no calia que fos forta, només un pretext. Coneixent en Valentí, l'alcalde -encara avui- de Palafolls, a ningú ha d'estranyar l'atracció per un perso-natge tan peculiar com Roig i Jalpí, la necessitat que va sentir d'afegir-lo a la seva pròpia història local, ni la lloable decisió de deslliurar-nos d'un estudi biogràfic exhaustiu (o sigui; pesat) a canvi d'un homenatge més d'acord amb el tarannà del frare.

2- La segona pregunta és de caire més personal i feia referència a la utilitat d'unes caixes de fotocòpies de publicacions, de cartes i de microfilmacions. El que és clar és que no se'n pot fer un altre llibre biogràfic. Des del punt de vista literari la idea ja ha estat utilitzada i des del punt de vista històric, la vida, l'obra i l'actitud de Roig i Jalpí ha estat molt ben glossada per Coll i Alentorn en el pròleg del volum quart de l'edició del *Libre dels feyts d'armes de Catalunya* (Barcelona, Ed. Barcino), la falsa crònica de Roig i Jalpí atribuïda a Bernat Boades. Potser algú, en un dia d'avorriment, passi per l'Arxiu Municipal de Blanes, consulti uns petits dossiers amb còpies de les cartes personals de Roig i Jalpí, de manuscrits seus, de

microfilmacions que allí hi he dipositat i decideixi fer alguna monografia, per exemple sobre els plànols de la capella que suposadament hi havia damunt la roca de Sa Palomera, de l'estat de l'aqüeducte romà de Pineda al segle XVII, de còpies d'inscripcions romanes que Roig i Jalpí havia trobat arreu... Si l'avorriment és suprem, d'aquells de més d'un dia, l'interessat es pot arribar a la Biblioteca Central de la Universitat de Barcelona o a la Biblioteca de Catalunya i consultar les obres originals de Roig i Jalpí (la vida de Sant Francesc de Paula, de Sant Cristòfol, la Història de Manresa, l'origen de l'ordre militar de la Mercè, Instruccions per a capellans...), algunes d'elles són relativament fàcils de trobar en biblioteques privades de la zona, com la molt recomanable *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona*, magna obra que ens informa de la situació social i d'algunes dades històriques dels principals pobles de la província -entre ells, Blanes- i que em va deixar per a la consulta el malaurat mestre N. Soliva (q.e.d). El millor consell que puc donar a l'avorrit investigador és que, si decideix finalment publicar res sobre Roig i Jalpí o utilitzar dades seves, afegeixi un "si no es demostra el contrari" o un "pel que sembla" de cautela.

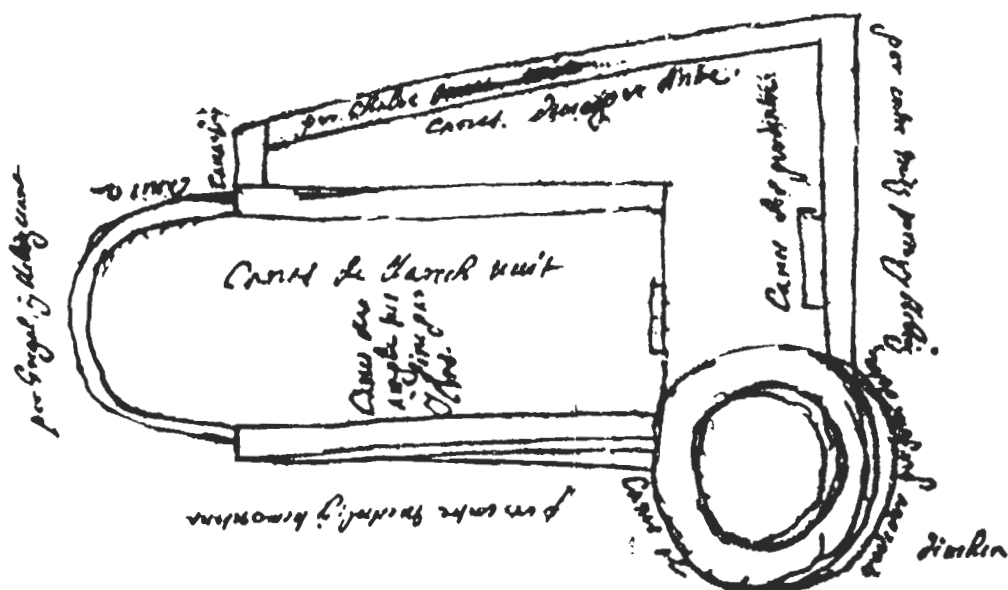
En la darrera plana del *Resumen historial...* diu Roig i Jalpí sobre A.V. Domènec: "padeció grandes trabajos por sacar y saber la verdad de lo que buscaba; y no fue el menor haber de tratar con gente idiota", que això no serveixi de pretext per a la invenció i molt menys si aquesta s'ha iniciat a l'Arxiu Municipal.

Transcripció del text on menciona la capella que suposadament hi havia damunt de Sa Palomera:

"La Palomera y vestigio de edificio que en ella se troben"

La Roca ho isla de Blanes anomenada de temps inmemorial, la Palomera, medida contra de la agua, ho sobre de ella, es de circuit ? de sis ?, que cada ? de ells te trenta sis canes, y estreñentse per alt dexta lloc per un edifici antiquissim los vestigis del qual se troban alli. No he pogut trobar fins ara escriptura alguna que men dona noticia, ni en Blanes se sap altre cosa que los que los vells han dit de molts anys a esta part, y es que alli hi avia un convent de monjos, y no falta qui diga de monjas. Lo Sr. Joan Pau March i Jalpí, mon oncle que es edad de 75 anys, La señora oliva que passa de 90 anys, y altres que ? tots afirmen aver oit adir a son avis y homens molt vells y aquells a altres vells que alli hi havia agut un convent, y que los moros sen avian portat los Religiosos. No se pot saber altre cosa nis troba major noticia de lo que es estat que//

que los vestigis de una iglesia, la capella, casa y torre que avui se descubren, y una escala en la matexa peña, si be molt destruida, que sens molta dificultat, nos pot pujar. La capilla te de llarch pressa la mida per dintre vuit canes y un palm, y de ample tres canes, y sinc palms, y les parets tenen de gruixa bons sis palms, y se alçan y descubren sobre la terra per dintre vuit palms en lo presbiteri que ess rodo y molt ben fet y per fora bons dotse palms. La casa se coneix ab los michges era ala part de mig dia, y començava la pared de ella contra la iglesia al mateix presbiteri a cosa de dos canes, ho poc menos, y axia enfora de modo ques veu molt be que ess ? lo hueca, lo buit de ella de dos aposientos grans en los baixos, medis e alts de esta casa, que tots podian fer sis ho hi set espart ? menos molt bons. Las parets de la casa tenen de ample sis bons palms la torre estava contigua a la iglesia y ab ella se juntavan las parets de la casa de modo que alentrar en la capella la torre estav en lo angulo, que mira al setentrio y ponent y migdia y llebeig. Tenia dita torre medida per fora dotse canes de ? y les parets tenen una gruixa sis palms y un quart per fora a la part que mira a terra encara de alt una cana. fins una cosa de sis palms, ho set de la terra era maciça y después era ? es coneix que de mitg en avall era cisterna y de mig en amunt era pera fer guarda y era capas de un mediano aposiento. esta es la figura dels vestigis.

Dihuen alguns que los Religiosos de la Cartuxa foren los que estigueren en la Palomera lo cert es que en Blanes se troba mi Rapienda que fore de dits Reigiosos la casa que avui es den Trull de Sant Christofol fore de dits monjos y la vené Barthomeu? de la Parroquia de Sant Julia de Argentona com a procurador del convent, y prior de Montalegre que es deia fr. llorens Verra a Joan Morell pescador any 1331 a 1 de octubre. esta cassa possehia dit convent com a hereu des bens de Joan Teixidor ciutada de Barcelona. consta al acta rebut en poder de Joan Vila notari de Blanes any, mes y dia ? supra...

Pau Gerez Alum. Doctor en Filologia

Notes

¹ ARQ: "Ana Rosa Quintana", ja sabeu.

² Només vint anys abans del naixement del cronista, Blanes havia ampliat el seu terme considerablement restant-lo del de Palafròls i, a més, se n'havia segregat també una part; Vilanova de Palafròls, actualment Malgrat de Mar.

³ Per exemple la de les quatre barres de la senyera, la procedència de la talla de la Mare de Déu de Montserrat, la fundació mitològica de Barcelona a càrrec d'Hèrcules...

⁴ Tot i que havia hagut intents de desmentir les fonts de Roig i Jalpí des de principis del segle XX -per exemple per A. Giménez Soler- i concomitants defensors a ultrança de la tesi boadiana, va caldre esperar als estudis històrics de Coll i Alentorn i els filològics de Martí de Riquer per desmuntar d'una manera definitiva l'engany.